

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول : کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۲	۱-۲- بیان مسئله.....
۵	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۱-۴- اهداف تحقیق.....
۷	۱-۵- روش تحقیق.....
۷	۱-۶- تعریف مفاهیم و اصطلاحات.....
۸	۱-۷- چارچوب تحقیق.....
۹	فصل دوم : مبانی تحقیق و مروری بر تحقیقات انجام شده.....
۱۰	۲-۱- مقدمه.....
۱۱	۲-۲- تعریف سالمند.....
۱۳	۲-۳- تعریف پیری.....
۱۳	۲-۴- دوران گریز ناپذیر سالمندی.....
۱۳	۲-۵- دسته بندی سالمندان.....
۱۴	۲-۶- آمار جمعیت سالمندان در ایران.....
۱۵	۲-۷- نمودارهای جمعیتی.....
۱۷	۲-۸- ویژگیهای دوران سالمندی.....
۱۷	۲-۸-۱- ویژگی های جسمی و عاطفی در دوره سالمندی.....
۲۰	۲-۹- سالمندان و وضعیت فعلی.....
۲۱	۲-۱۰- بحران سالمندی.....
۲۲	۲-۱۱- روان شناسی دوران سالمندی.....
۲۳	۲-۱۲- انرژی احساسی.....
۲۴	۲-۱۳- ویژگی های احساسی روانی سالمندان و مشکلات آنان.....
۲۵	۲-۱۴- نظریه روان شناختی.....
۲۶	۲-۱۵- سرای سالمندان.....
۲۶	۲-۱۶- مرکز اقامتی روزانه سالمندان.....

۲۶-۱-۱۶-۲-تعریف سرای روزانه سالمندان.....	۲۶
۲۷-۱۷-۲-لزوم وجود مراکز روزانه سالمندان در ایران.....	۲۷
۲۸-۱۸-۲-فعالیت های معمول در مجموعه های روزانه سالمندی.....	۲۸
۲۹-۱۹-۲-فضاهای مورد نیاز جهت مرتفع کردن نیازهای روزانه سالمند.....	۲۹
۲۰-۲-سالن اجتماعات و کلاس های آموزشی و امکانات برای اقامت های کوتاه مدت- احتیاج به	
شرکت در زندگی اجتماعی.....	۳۰
۲۱-۲۱-ورزش و مکان های مناسب ورزشی برای سالمند.....	۳۱
۲۲-۲۲-ادراک، دریافت و تجربه در محیط.....	۳۲
۲۳-۲-حس مکان.....	۳۴
۲۴-۲-سطوح حس مکان.....	۳۵
۲۵-۲-عوامل شکل دهنده حس مکان.....	۳۶
۲۵-۲-۱-عوامل ادراکی و شناختی.....	۳۶
۲۵-۲-۲-عوامل کالبدی.....	۳۷
۲۶-۲-حس تعلق به مکان.....	۳۸
۲۶-۲-۱-حس تعلق از رویکرد معرفت شناسی.....	۴۰
۲۶-۲-۲-حس تعلق از رویکرد هستی شناسی.....	۴۱
۲۶-۲-۳-عوامل تاثیر گذار بر حس تعلق به مکان.....	۴۲
۲۷-۲-هویت مکانی.....	۴۵
۲۸-۲-عوامل تاثیر گذار در حس مکان میان سالمندان ساکن در خانه سالمندان.....	۴۶
۲۹-۲-بررسی نمونه های موردی.....	۴۸
۲۹-۲-۱-دهکده سالمندی پینل.....	۴۹
۲۹-۲-۲-خانه سالمندان دو اوورلوپ.....	۵۰
۲۹-۲-۳-خانه سالمندان هومانیتاس - برگوگ.....	۵۲
۲۹-۲-۴-آسایشگاه مسکونی کاپلان فامیلی.....	۵۵
۲۹-۲-۵-مرکز سالمندان مارشز اج.....	۶۰
۲۹-۲-۶-مرکز سالمندان هارت اند هوم.....	۶۴
۲۹-۲-۷-خانه سالمندان فرزندگان.....	۶۸

عنوان	صفحه
۲-۲۹-۸-آسایشگاه معلولین و سالمندان کهریزک.....	۷۱
۲-۲۹-۹-مرکز توانبخشی و نگهداری سالمندان توحید.....	۷۷
فصل سوم : روش شناسی تحقیق.....	۸۰
۳-۱-مقدمه.....	۸۱
۳-۲-روش تحقیق.....	۸۱
۳-۳-جامعه آماری مورد مطالعه.....	۸۱
۳-۴-روش گردآوری داده ها.....	۸۱
۳-۵-ابزار جمع آوری اطلاعات.....	۸۲
۳-۶-روش تجزیه و تحلیل.....	۸۲
۳-۷-روش طراحی.....	۸۲
فصل چهارم.....	۸۴
یافته های تحقیق.....	۸۴
۴-۱-مقدمه.....	۸۵
۴-۲-آشنایی با فضاهای خانه‌ی سالمندان و ویژگی‌های آن‌ها.....	۸۵
۴-۲-۱-فضاهای عمومی سرای سالمندان.....	۸۶
۴-۲-۲-فضاهای خصوصی سرای سالمندان.....	۹۵
۴-۲-۳-فضاهای خدماتی و اداری سرای سالمندان.....	۹۷
۴-۲-۴-ویژگی‌های عناصر معماری داخلی در فضاهای سرای سالمندان.....	۱۰۱
۴-۳-سرانه‌های پیشنهادی برای خانه سالمندان.....	۱۰۷
۴-۴-تأثیرات اقلیمی موثر در طراحی.....	۱۰۹
۴-۴-۱-خصوصیات کالبدی ساختمان‌ها در اقلیم کرمان.....	۱۱۰
۴-۴-۲-استفاده از خورشید و نور طبیعی در اقلیم گرم و خشک با استفاده از تابش بندها.....	۱۱۱
۴-۴-۱-۲-نور شرق و نورگذرهای شرقی (پنجره‌ها - درها) نور شرق در تابستان.....	۱۱۱
۴-۴-۲-۲-نور شرق در زمستان.....	۱۱۱
۴-۴-۲-۳-نور گذرهای غربی.....	۱۱۲
۴-۴-۲-۴-نور شمالی.....	۱۱۳
۴-۴-۲-۵-نورگذرهای جنوبی.....	۱۱۳

صفحه	عنوان
۱۱۴	۴-۴-۳- نتایج و خلاصه مطالب مرتبط با اقلیم
۱۱۵	فصل پنجم : نتیجه گیری و طراحی
۱۱۶	۵-۱- مقدمه
۱۱۶	۵-۲- یافته های حاصل از مبانی نظری مرتبط با رویکرد
۱۱۷	۵-۳- پیشنهادات در جهت پاسخگویی به رویکرد پژوهش
۱۱۷	۵-۴- نتیجه گیری
۱۱۸	منابع

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- تقسیم بندی دوره زمانی انسان.....	۱۴
جدول ۲-۲- سرشماری سالمندان از سال ۱۳۳۵-۱۳۸۵.....	۱۵
جدول ۳-۲- نظریه روانشناختی.....	۲۵
جدول ۴-۲- معنای مکان.....	۳۳
جدول ۵-۲- انواع نگرش های ارتباط انسان و مکان در روانشناسی محیطی.....	۳۹
جدول ۶-۲- عوامل تاثیر گذار بر حس تعلق مکان.....	۴۳
جدول ۱-۴- سرانه های خانه ی سالمندان.....	۱۰۸
جدول ۱-۵- عوامل تاثیر گذار بر حس تعلق به مکان.....	۱۱۶
جدول ۲-۵- راهکارهای ارائه شده.....	۱۱۷
جدول ۳-۵- ایده های ارائه راهکار در طرح با توجه به عوامل عنوان شده.....	۱۱۷

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۳۸	شکل ۱-۲- مدل مفهومی عوامل موثر بر حس مکان.....
۴۲	شکل ۲-۲- مدل مفهومی مکان و عوامل تشکیل دهنده آن.....
۴۸	شکل ۳-۲- فقدان برانگیختگی در نقطه وسط بین خوشایندی و ناخوشایندی.....
۴۹	شکل ۴-۲- ورودی مجموعه سالمندان.....
۴۹	شکل ۵-۲- یکی از حیاط های اقامتگاه ساکنان آرایمری.....
۵۰	شکل ۶-۲- ناهارخوری و نشیمن اجتماع روزانه A/D.....
۵۰	شکل ۷-۲- خانه سالمندان دو اوورلوپ.....
۵۱	شکل ۸-۲- خانه سالمندان دو اوورلوپ.....
۵۲	شکل ۹-۲- پلان خانه سالمندان دو اوورلوپ.....
۵۲	شکل ۱۰-۲- خانه سالمندان هومانیتاس - برگوگ.....
۵۳	شکل ۱۱-۲- پلان خانه سالمندان هومانیتاس - برگوگ.....
۵۴	شکل ۱۲-۲- فضای داخلی خانه سالمندان هومانیتاس - برگوگ.....
۵۴	شکل ۱۳-۲- فضای داخلی خانه سالمندان هومانیتاس - برگوگ.....
۵۷	شکل ۱۴-۲- نمای بیرونی مجموعه ی کاپلان فامیلی.....
۵۷	شکل ۱۵-۲- محوطه و دورنمای کاپلان فامیلی.....
۵۸	شکل ۱۶-۲- نشیمن مرکز سالمندان کاپلان فامیلی.....
۵۸	شکل ۱۷-۲- فضای نشستن، مرکز سالمندان کا پلان فامیلی.....
۵۸	شکل ۱۸-۲- کتابخانه مرکز سالمندان کاپلان فامیلی.....
۵۹	شکل ۱۹-۲- اتاق خواب مرکز سالمندان کا پلان فامیلی.....
۵۹	شکل ۲۰-۲- آشپزخانه مرکز سالمندان کاپلان فامیلی.....
۵۹	شکل ۲۱-۲- اتاق نشیمن مرکز سالمندان کاپلان فامیلی.....
۶۰	شکل ۲۲-۲- پلان طبقه ی همکف مرکز سالمندان کا پلان فامیلی.....
۶۲	شکل ۲۳-۲- نمای خارجی مرکز سالمندان مارشز اج.....
۶۲	شکل ۲۴-۲- سالن غذاخوری و نشیمن مرکز مارشز اج.....
۶۲	شکل ۲۵-۲- آشپزخانه و غذاخوری مرکز مارشز اج.....
۶۳	شکل ۲۶-۲- پلان همکف قسمت سالمندان وابسته و مبتلا به آرایمر.....

شکل ۲-۲۷- دید پرنده از مرکز سالمندان مارشز اج.....	۶۳
شکل ۲-۲۸- اتاق خواب سالمندان ساکن مرکز مارشز اج.....	۶۴
شکل ۲-۲۹- دید پرنده از مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۵
شکل ۲-۳۰- سالن عمومی و مرکز تجمع مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۶
شکل ۲-۳۱- سالن غذاخوری مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۶
شکل ۲-۳۲- نشیمن مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۶
شکل ۲-۳۳- کتابخانه مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۷
شکل ۲-۳۴- پلان همکف مرکز سالمندان ون ورت.....	۶۷
شکل ۲-۳۵- خانه سالمندان فرزندگان.....	۶۸
شکل ۲-۳۶- خانه سالمندان فرزندگان.....	۶۹
شکل ۲-۳۷- خانه سالمندان فرزندگان.....	۶۹
شکل ۲-۳۸- خانه سالمندان فرزندگان.....	۷۰
شکل ۲-۳۹- خانه سالمندان فرزندگان.....	۷۰
شکل ۲-۴۰- آسایشگاه معلولین و سالمندان کهریزک.....	۷۱
شکل ۲-۴۱- آسایشگاه کهریزک.....	۷۲
شکل ۲-۴۲- آسایشگاه کهریزک.....	۷۶
شکل ۲-۴۳- محوطه ی بیرونی مرکز سالمندان توحید.....	۷۸
شکل ۲-۴۴- اتاق فیزیوتراپی مرکز سالمندان توحید.....	۷۸
شکل ۲-۴۵- حیاط و فضای سبز مرکز سالمندان توحید.....	۷۸
شکل ۲-۴۶- فضای نشستن مرکز سالمندان توحید.....	۷۹
شکل ۴-۱- استفاده از دستگیره‌ها در حمام و توالت برای سالمندان.....	۱۰۰
شکل ۴-۲- ایجاد فضایی در کنار در برای سهولت استفاده‌ی افراد دارای صندلی چرخدار.....	۱۰۳

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۱-۲- نمودار بررسی رشد سالمندان نسبت به رشد جمعیت کشور.....	۱۵
نمودار ۲-۲- نمودار نسبت جمعیت سالمندان به جمعیت کل در سال ۱۳۸۵.....	۱۶
نمودار ۳-۲- نمودار تفکیک جمعیت سالمندان بر حسب جنسیت.....	۱۶
نمودار ۴-۲- نمودار نسبت سالمندان معلول به سالمندان سالم.....	۱۶
نمودار ۵-۲- مدل حس مکان.....	۳۵
نمودار ۶-۲- حس مکان.....	۴۰
نمودار ۷-۲- مدل هویت و حس مکان.....	۴۶
نمودار ۸-۲- مدل هویت مکان و حس مکان.....	۴۶
نمودار ۵-۱- عوامل کالبدی تاثیر گذار در شکل گیری حس تعلق.....	۱۱۶

چکیده

بخش بزرگی از جمعیت هر جامعه را سالخوردگان تشکیل می دهند که سهم آن ها در ترکیب جمعیت در طی زمان بیشتر می شود. از یک سو این افزایش بی رویه سالمندی و صنعتی شدن جوامع و به فراموشی سپردن سالمندان و عدم توجه به خواسته ها و نیازهای آنها موجب سرخوردگی و انزوای آنها شده است، از سوی دیگر این مسئله باعث شده نحوه اسکان سالمندان به معضل تبدیل شود. دلیل انتخاب رویکرد افزایش احساس تعلق به مکان در این تحقیق، طراحی معماری متناسب با رویکرد است که با ایجاد فضاهای بهینه و مفید با کاربری های متناسب، سالمند احساس تعلق به آن مکان را داشته باشد تا موجب آرامش و احساس امنیت، برگشت احساسات گم شده و تغییر تلقی فرد و جامعه درباره ی این مکانها گردد. با بررسی سابقه موضوع نشان داده می شود که ایمن سازی محیط برای افراد سالمند، طراحی و در نظر گرفتن فضاهایی جهت تفریح و سرگرمی، طراحی فضاهایی جهت پیاده روی و ورزش، امکان حضور خانواده در خانه سالمندان، طراحی فضاهای جهت خاطره گویی سالمندان و طراحی فضاهای کشاورزی و توجه به معیارهای رضایتمندی سالمندان در طراحی معماری موجب افزایش کیفیت زندگی سالمندان و همچنین احساس تعلق به مکان سالمندان خواهد شد.

واژه های کلیدی:

سالمندی، حس تعلق، افزایش احساس تعلق به مکان، محیط، طراحی معماری خانه سالمندان

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

تحقیق حاضر به طراحی خانه سالمندان با رویکرد احساس تعلق به مکان در شهر کرمان می پردازد. نقطه تمرکز این پایان نامه در ابتدا درک معیارهای تاپیرگذار بر کیفیت زندگی سالمندان و در ادامه ارائه معیارهای طراحی به عنوان راهنمایی برای معماران و دانشجویان معماری می باشد. این نوشتار به پنج فصل تقسیم شده است. فصل اول به کلیات در مورد تحقیق خواهد پرداخت. در فصل دوم به پیشینه تحقیق، نمونه های موردی مرتبط پرداخته خواهد شد. استانداردهای طراحی ساختمانی مناسب برای سالمندان در فصل سوم آورده خواهند شد. نتیجه گیری و معیارهای بدست آمده از مطالب ارائه شده در بخش های بررسی سابقه موضوع، بررسی نمونه های موردی، مصاحبه و مشاهده و استانداردها در فصل چهارم بیان می گردند و در آخر فصل پنجم به طرح و طراحی و ارائه نقشه ها می پردازد.

۱-۲- بیان مسئله

بی شک زندگی به همراه فرزندان و در جریان زندگی آن ها حضور داشتن برای هر پدر و مادری در سال های پیری لذت بخش خواهد بود. اما کهنسالی مشکلاتی را به همراه دارد که باعث می شود برخی از خانواده ها امکان حل این مشکلات را نداشته باشد و در نگهداری از سالمندان ناتوان باشند. در صورتی که آخرین راه حل برای سالمندان، زندگی بدور از خانواده و فرزندان باشد بایستی برای این سکونت و زندگی تدابیری اندیشیده شود. از این رو فضاهایی جهت سکونت این قشر طراحی و ساخته می شود با نام خانه سالمندان و در حال حاضر با پیشرفت علم پزشکی و کاهش میزان مرگ و میر شاهد افزایش جمعیت سالمندان هستیم. عدم در نظر گرفتن زیر ساخت ها و بسترهای مناسب جهت رفاه حال و کیفیت زندگی این قشر از جامعه باعث بوجود آوردن مشکلات متعددی در جامعه ما خواهد شد. بنابراین طراحی و ساخت محل سکونت مناسب برای سالمندان لازم و ضروری به نظر می رسد

ذکری و جمال زاده (۱۳۹۴)، طی تحقیقی به تحلیل و بررسی تاثیر بکارگیری الگوهای معماری بومی در خانه سالمندان بر ارتقا حس تعلق به مکان پرداخته اند. هدف از این پژوهش بررسی تاثیر الگوهای معماری بومی بر بهبود کیفیت زندگی سالمندان مقیم خانه سالمندان است. با توجه به تاثیر متقابل انسان بر فضا و فضا بر انسان این مسئله پیش می آید که چگونه در خانه ی سالمندان می توان حس تعلق به مکان را افزایش داد که مزایای آن آرامش، احساس امنیت و برگشت احساسات نابود شده و تغییر تلقی فرد و جامعه از این مکانهاست حس تعلق به مکان که عامل مهم در شکل گیری پایه های ارتباطی استفاده کنندگان و محیط می باشد، نهایتاً منجر به ایجاد محیط های با کیفیت نیز خواهد گردید. ویژگی های کالبدی نظیر (فرم، رنگ، اندازه، شکل، مقیاس و بافت) و عوامل ادراکی-شناختی نقش مهم و موثر در شکل گیری حس تعلق دارد. با استفاده از الگوهای معماری بومی در طراحی خانه سالمندان می توان با

خاطره انگیزی به ارتقا حس تعلق به مکان کمک کرد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی می باشد. جامعه آماری این پژوهش سالمندان مقیم خانه های سالمندی شیراز است. اطلاعات موردنظر از طریق فرم پرسشنامه با طیف لیکرت جمع آوری گردیده است. همچنین در تحلیل داده ها از آزمون ناپارمتریک کای اسکور استفاده گردید، آماره کای اسکور ۱۸ / ۴۱۵ بدست آمد که از لحاظ آماری معنی دار می باشد. در تحقیقی دیگر شاهعلی نیا و یعقوبی سنقرچی (۱۳۹۵)، طی تحقیقی به بررسی دل بستگی به مکان در سرای سالمندان و راهکارهایی جهت ارتقاء آن پرداخته اند، نتایج این تحقیق نشان داد که دل بستگی به مکان کیفیتی عالی است که مهمترین ابعاد رابطه انسان و مکان را تشکیل می دهد و در آن انسان در تعامل با محیط به آن معنا بخشیده و به آن دل بسته می شود که این امر می تواند از بالاترین اهداف پایداری باشد. این پژوهش تحلیلی - توصیفی بوده و تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش اسنادی صورت گرفته است، تا نقش عوامل مختلف در افزایش حس دل بستگی به مکان به منظور ارتقاء کیفیت کالبدی مجموعه جهت افزایش کیفیت روانی و رضایتمندی سالمندان، مورد بررسی قرار گیرد. نتایج تحقیق نشان می دهد دل بستگی به مکان عامل اساسی در جهت ایجاد فضاهای ایده آل، ایجاد هویت و معنادار شدن محیط زندگی سالمندان و جلوگیری از انزوا و افزایش مشارکت، تعامل و رضایت از زندگی می باشد. انسان محور اصلی پایداری است و حتی اگر بهترین شرایط زندگی را هم فراهم آورد، تا زمانیکه حس تعلق به مکان نباشد، آن محیط برایش پایدار نخواهد بود؛ در صورتیکه در صورت وجود دل بستگی به مکان انسان خود در جهت حفظ آن مکان کوشیده و پایداری حاصل خواهد شد.

در تحقیقی دیگر قرائی و همکاران (۱۳۹۲)، در طی تحقیقی به بررسی حس تعلق به مکان عامل تقویت ارتباط اجتماعی پرداخته اند؛ آنها همچنین بیان کردند در نظر داشتن حس تعلق به محیط و خاطره ذهنی شهروندان نیز به عنوان یکی از ارزشهای اساسی راهگشای طراحی بهتر و برنامه ریزی اصولی برای تحقق ارمان شهر پایدار خواهند بود از آنجایی که در طول تاریخ توجه به حس تعلق به مکان از عوامل اصلی در طراحی و ساخت شهرها بوده است.

در تحقیقی دیگر یعقوبی و یعقوبی سنقرچی (۱۳۹۵)، در طی تحقیقی به مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن پرداخته اند؛ آنها همچنین بیان کردند. محیط علاوه بر عناصر کالبدی شامل معانی و پیام هایی است که مردم بر اساس توقعات و انگیزه های خود آن را رمز گشایی می کنند. این حس کلی که پس از ادراک و قضاوت نسبت به محیط در فرد به وجود می آید، حس مکان می باشد. حس مکان عامل مهمی در هماهنگی فرد با محیط بوده و در معنابخشی به مکان های پیرامون زندگی انسان نقش بسزایی ایفا می کند، بطوریکه فهم و احساس فرد با زمینه معنایی محیط پیوند خورده و یکپارچه می گردد. از سوی دیگر با ارتقاء شاخص های ایجاد حس مکان، حس تعلق به مکان که در سطح بالاتری قرار دارد،